

Derleyen
ONUR EYLÜL KARA
Ulus Baker'i Okumak
(2015-2019)

İletişim Yayınları 3047 • Birikim Kitapları 37

ISBN-13: 978-975-05-3153-8

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK GÖRSELİ Tennur Baş

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen
ONUR EYLÜL KARA

Ulus Baker'i Okumak (2015-2019)

İÇİNDEKİLER

Giriş: Okuma(lar) Üzerine	
ONUR EYLÜL KARA.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

İştelik, Kendilik ve Benlik:	
Romantik Vicdanın Yüzeyi	
ÖZGÜR TABUROĞLU.....	23
Toplumsal Olana Nasıl Bakılır?	
Ulus Baker'in Tezi, Önerileri, Kararsızlıkları	
HAKAN YÜCEFER.....	47
Ulus'un Bakışı: Baker Metinlerine Bakmanın	
İki Farklı Tarzı	
ŞÜKRÜ ARGİN.....	79

İKİNCİ BÖLÜM

"İmaj Nedir?"	
ÖZGE ÇELİKASLAN - ALPER ŞEN.....	121

Ulus Baker'in Alternatifsiz Medyası: Kanaate Karşı Düşünce, İletişime Karşı Olay	
EMRE KOYUNCU	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Toplumsal Şeylerin Düzenine Estetik Yapıntıcı Müdahaleler	
CAN GÜNDÜZ	151
Baker'in Kant'ı: "Kullanışlı" Bir Hasım	
TOROS GÜNEŞ ESGÜN	163
"Yine Descartes"	
EYLEM CANASLAN	181

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"Bilimsel Kuşkudan Bilimden Kuşkuya Doğru"	
OKTAY ÖZEL	197
"Hic Rhodus, hiç salla": Marx'ın Bir Çift Sözü ile Tarih Sorusunu Düşünme Denemesi	
BARIŞ MÜCEN	217
"Kilise, Büyücüleri Neden Hep Yakar?"	
FULDEN İBRAHİMHAKKIOĞLU	245

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bakış Açısı, Perspektif ve Öznenin Oluşumu	
ALİ ARTUN	261
Seyredilen Değil, Seyreden Bir Manzara	
BELİZ GÜÇBİLMEZ	279
"Shoah ve Tekillik": İmajlara Yaklaşmak	
GÜLSÜM DEPELİ	289

“Sinema ve Jest”	
AHMET GÜRATA.....	305
“Estetik” mi “Sanat Felsefesi” mi?: Felsefi Bir Savunu Olarak “Sanatın Sonunun” Sonu	
MEHMET ŞIRAY.....	313

ALTINCI BÖLÜM

Zaman Üzerine: Ulus Baker ile Bir Diyalog	
LATİF YILMAZ.....	325
“Zamandan Başka Suç Yoktur”	
MUSTAFA ÇAĞLAR ATMACA.....	339
YAZARLAR.....	347

Giriş: **Okuma(lar) Üzerine**

ONUR EYLÜL KARA

Şimdi uzaklarda olan arkadaşım Emre Sünter, vaktiyle bir gözlemine paylaşmıştı benimle, öylesine yürüdüğümüz bir akşamüstü, “Birbirimizin yazdıklarını okumuyoruz,” demişti. Bu metne böyle başlamamdan anlaşılacağı üzere arkadaşımın samimi sözleri beni etkiledi, dönüştürdü. Bir şikâyet duygusuyla söylenmişse de, ahlâki bir kuralı, bir beklentiyi yerine getirmemenin şikâyeti değildi bu, böyle bir sorumluluğumuz yoktu. Bu şikâyette benim duyduğum, daha ziyade etik bir davetti; basitçe, okusak iyi olurdu. Bu davet beni çekti, anlamlı ve değerliydi. Çünkü yakınımızdaki insanların yazdıklarını okumaya, üzerine düşünmeye, metniyle yahut kendisiyle bir diyaloga, bir tartışmaya, olumlu ya da olumsuz bir ilişkiye girmeye değer bulmak, zihinsel düzlemde bir arkadaşlığın, yahut arkadaşça bir zihinsel düzlemin olanağını yaratır, besler. Bu, beraberinde düşünce bereketliliğini de getirecek başlangıç adımlarından biridir. Yanı başımızda yazıp çizen, söyleyen, üreten insanlara asgari sevgiyi barındıran bir ilgi, iyi karşılaşmalar hazırlayabilir, her düzlemde. Şüphesiz, bunun güzel örneklerini hem geçmişte, hem de bugün bulabiliriz.

İşte orada, halihazırda yakınımda olan, çokça konuşulan, magazinleri ve efsaneleriyle dolaşan, ilgimi çeken ama pek “oku-

madığım” biri vardı: Ulus Baker. Ölümüyle başlayan bir arkadaşlığın benden yana gitgide güçlendiğini hissederek, okumaya başladım yazdıklarını. Okudukça da keyiflenmeye, iyi hissetmeye, düşünmeye ve başka türlü okumayı öğrenmeye, hiç olmazsa bunlara heves etmeye başladım. Yazdığı her şeyi okudum desem yalan olmaz. Fakat bir sorun vardı kendi adıma; okuduklarımın çoğunu anlamıyordum. Belki birçoğumuz için durum böyleydi; onu okumak hoşumuza gidiyordu ama pek fazla anlamıyorduk. Ulus Baker, yaşarken de bunu hissettiğinden olacak, önden bir telkinde bulunurcasına, mealen, “Hemen anlamayabilirsiniz, anlamak zorunda da değilsiniz, hissetmeyi denemelisiniz, anlamak sonradan gelecektir,” demişti, sanat eseriyle olan karşılaşmamıza, onu alımlamamıza ilişkin olarak. Kendisi de, yazdıkları da böyleydi, herkesin malumu; bir yoğunluk deneyimiydi her metni, bir yandan derinlere dalıyor ve daldırıyor, bir yandan da uzaklara gidiyor, götürüyordu. Neredeyse her düşünce alanından, her disiplinden, geniş bir coğrafyadan ve tarihten bir şeyler bulup getiriyor, her şeyi sürpriz şekillerde birbirine bağlayabiliyordu. Başka bir analitik vardı burada; başlamayan, bitmeyen, daha çok kaldığı yerden devam eden bir düşünme, yazma, anlatma heyecanı. Diğer kalıpların yanı sıra akademik kalıplara da girmediği zaten çoktan anlaşılmuştur ama tuhaf olan, yazısının bir akademi üretimiyle de el ele yürümesiydi. Kısacası, Ulus Baker’i okumak keyifli ama zordu. Derken bir dolmuş yolculuğunda, bu zorluğu keyifli, etik, siyasal bir şekilde aşabilmenin yolu, bunları hiç düşünmeden, hesapsızca, sezgisel olarak geldi düştü aklıma: Ulus Baker’i kolektif okumak, bir bilene sormak, bir anlayana okumak, birlikte anlamaya çalışmak. Şimdi diyebilirim ki, böyle bir ihtiyaçla, böyle bir niyetle başladı Ulus Baker Okumaları, Ankara’da, 2015 Nisan’ında.

Bu “okumaları” nasıl yaptığımızı da anlatmalıyım. Öncelikle tanıdığım entelektüelleri, akademisyenleri, okuyan yazar insanları bir “okuma” yapmaya davet ediyorum. Kendi çalışma alanlarıyla ilgili, birikimi ve donanımıyla uyumlu olarak, bir Ulus Baker metnini seçmesini, kendi “okumasını” yapmasını ve bize sunmasını istiyorum. Bugüne kadar herkesin bu daveti he-

yecanla karşılaşması, anlamlı bulması ve kıymet vererek “okumaya” hazırlanması, işin bir diğer güzel tarafı. Okuyucu ve seçtiği metin belli olduktan sonra birlikte bir “okuma” tarihi ve mekân belirliyoruz. En başından beri sevgili Tennur Baş bu bilgileri içeren bir görsel hazırlıyor ve bunu, Ulus Baker Okumaları isminde açtığım Facebook sayfasında ve günden güne oluşan bir listeye mail yoluyla, okuma gününden on-on beş gün önce ilan ediyorum. Önemli bir ayrıntı: Bu ilanla birlikte, okuyucunun seçtiği metni de, herkesin erişebileceği bir şekilde paylaşıyorum. Dolayısıyla, isteyenler metni de okuyup geliyorlar.

Okuma günü, okuyucu, bir seminer gibi öncelikle sunuşunu yapıyor, metni bize açıyor, yorumluyor, eleştiriyor, yani kendi okumasını yapıyor; genelde yoğun ve sofistike olan Ulus Baker metnini daha anlaşılır, açık bir hale getiriyor, en azından bir boyutuyla. Okuyucunun sunuşundan sonra, hem o okuma üzerine yorumlarla, hem de metni okumuş dinleyicilerin katkılarıyla güzel bir tartışma, nitelikli bir sohbet oluyor. Okumada ya da sonrasındaki tartışmalarda, yalnızca Ulus Baker’in söz konusu metninin sınırları içinde kalmıyoruz. Metin bize sadece bir medyum, bir başlangıç oluyor; onun etrafında konular sınırsızca genişleyebiliyor, hiç tahmin etmeyeceğimiz yerlere gidebiliyor. Her halükârda bereketli, verimli bir düşünce etkinliği oluyor.

Okumaları yaptığımız mekânlar da önemli bir konu. Uzunca bir süre, Ankara’nın merkezinde, Kızılay’ında göbeğinde yer alan Mimarlar Odası’nın toplantı salonunda yaptık bu etkinliği. Bir ricayla kapıların açıldığını şükranla belirtmem gerekir. Fakat orada organizasyon günden güne zorlaştı; belli bir tarihte bir salon talep ettiğimde, Oda yönetimi bunu toplantılarda gündeme alıyordu, yazışmalar, dilekçeler, üst yönetime sunulması vs. derken, okuyucuyla kararlaştırdığımız tarihe çok yaklaşıyorduk ve duyuru için yeterli zaman kalmıyordu, sonra yeniden bir tarih belirlemek gerekiyordu. Bunlar, çabasız ve çoğu zaman kendiliğinden ilerleyen akışa, bir tür bürokratik ke-sinti, kurumsallığın getirdiği bir zorluk hissi veriyordu. Alternatifleri düşünmeye başladım. Mimarlar Odası’na bugüne ka-

darki misafirperverliği için teşekkür ederek, yine Kızılay'da geniş bir toplanma alanı olan Bahreyn Kafe'ye geçtik. Bir süre de burada yaptık okumalarımızı; güzel anılar biriktirdik. Bir sefer, CerModern'in konferans salonuna misafir olduk ama burası hem biçim (sahnenin, dinleyiciler ve konuşmacı ikiliğini kırmanın zor olacağı denli belirgin olması) hem de büyüklük (minör bir grubu "az" hissettirecek kadar büyük olması) bakımından uygunluk vaat etmedi. Derken, ODTÜ Mezunları Derneği'nin bir daveti oldu ve son okumaları da burada yaptık. Başlarda daha çabası akıyordu her şey, ama bir vakit sonra o kurumsal/bürokratik zorluklar burada da oluşmaya başladı. Orayı da şükranla geride bıraktık ve en son okumamızı yeniden Kızılay'da, bu sefer Route Kitaplık'ta yaptık.

Bu "okumalar"ı var eden diğer dinamik, katılımcıların çeşitliliği idi, isterseniz buna "çokluk" da diyebiliriz. En başından beri okumalara katılım ücretsiz, herhangi bir kayıt yaptırmak gerekmiyor yahut daha önceki okumalara katılma zorunluluğu da yok. Metnin okunmuş olması yalnızca bir öneri, koşul değil. Dolayısıyla çok farklı kesimlerden, farklı disiplinlerden, farklı eğitim seviyesinden, farklı deneyimlerden, farklı mesleklerden insanlarla bir araya geliyoruz. Sözelimi bir tıp doktoru ile bir mühendisin "inanç" konusuna bakışları, bir mutasavvıfın ya da bir avukatın "ses ve dil" ilişkisine yaklaşımları, bir sınıf öğretmeni ya da bir fotoğrafçının "büyücülüğe" getirdikleri yorumlar orada karşılaşabiliyor. Hiç şüphesiz bu çeşitlilik ya da çokluk hali, onun yarattığı karşılaşmalar, o karşılaşmaların dönüştürücülükleri, sadece o sürecin içinde değerli olmakla sınırlı değil, olmayacak. Anlaşılacağı üzere, okumaların çoklu karşılaşmalara (disiplinlerin, kimliklerin, deneyimlerin, kavramların ilişkileneşine) ortam hazırlaması, katılanları iyi hissettiriyor.

Şüphesiz bu çokluk halinin kaynağı, okumaların herkese açık olmasından önce, yahut en az onun kadar önemlisi, Ulus Baker'in metninin de herkese "açık" olması. Bu açıklık da sadece "anlaşılma" düzeyinden gelmiyor; yani Ulus Baker'i herkes anlayabiliyor ve o yüzden okumalara geliyor demek istemiyorum.

Ulus Baker'in yazısındaki açıklığın, onun duygusal gücünün genişliği yahut derinliğiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. Hani en başta, mealen “okuyorum, pek anlamıyorum ama iyi geliyor” demiştim ya, benzer bir ifadeyi okumalara gelen insanlardan o kadar çok duydum ki. Bu tanımlıklar da aynı şeyi vurguluyor: Bir açıklık var; anlamayabilirsiniz ama bu en önemli şey değil, başka biçimlerde de duyumsayabilirsiniz. Akademik ya da diğer majör hallerin istemeden de olsa yarattığı tek yönlü bir kavrayışın “kapalılığı” yahut “sınırlılığı”nın ötesinde, duyumsamanın farklı imkânlarına “açık” bir çağrı, Ulus Baker'in metni.

Bu çağrının neden yahut nasıl bu kadar karşılık bulduğuna ilişkin dikkate değer son husus, Ulus Baker'in metninin her şeye de “açık” olması. Kelime oyunu yapıyor ve üç şeyi kastediyorum. Birincisi, Ulus Baker'in neredeyse her disiplinden beslenmiş olması; düşüncenin, bilmenin, incelemenin neredeyse her alanından nasiplenmiş olması anlamında bir açıklık. Onu bir sosyolog ya da felsefeci olarak tanımlamak yanlış olmaz ama eksik olur; diğer bütün yönlerini düşünmeye/anlatmaya başladığımızda, artık kapalı/tanımlı bir şekilden ziyade, farklı yoğunluklarda çeşitli vektörlerin çeşitli boyutlarda uzadığı, gidip geldiği, devindiği bir uzam açıklığını gözümüzde canlandırmamız, hissetmemiz gerekir. İkincisi, belki birincisinin de dolaylı etkisiyle, Ulus Baker'in metninin çok çeşitli okumalara olanaklı olması anlamında bir açıklık. İster genelde metnin sonsuzca okumasının olması türünden bir hermenötikle ilişkilendirelim, ister yoğunlukları, yani çok su kaldırmaları özelinde ele alalım, Ulus Baker'in metinleri, “çok şey olabilmeye” açıktır; çok şey söylemeye, çok farklı şekillerde kullanışlı olmaya da. İşte üçüncüsü de, Ulus Baker metnlerinin bir nokta koymaması, sonucun/sonunun gelmemesi anlamında bir açıklık. Herhangi bir yerden açılmış, hiç kapanmamış bir parantez gibi olması anlamında. Parantezin içine, moleküler düzeyde her şeyin girebilecek olması, parantezin her bağlantıya açık olması anlamında.

Olup bitenlerin, yapılanların etkilerini takip etmek, “etki değerlendirmesi yapmak” çoğu zaman mümkün değil, bilmiyoruz. Dolayısıyla okumaların “nimetleri” de burada hızlıca aklı-

ma gelenlerden ibaret değil, üstelik bunların hiçbiri, yola çıkar-ken hesaplanmadı, planlanmadı. İşte şimdi elinizde tuttuğunuz bu kitap da, en başta planlanmış bir ürün değildi. Bir gün, beş yıllık okuma tarihine baktığımda, bu derleme kitabın hayalini kurdum, güzel olabilirdi. Bu hayali okuyucularla paylaştım, onları bu sefer yazar olmaya davet ettim, yapmış oldukları okumalarını geliştirmelerini ve bir makaleye dönüştürmelerini önerdim. Kimileri yazmaya vakit bulamadı, kimileri niyet etti ama olmadı, kimi okumalar da yapısı itibariyle bir makaleye dönüşme potansiyeli taşııyordu. Sonuçta, bugüne kadar yaptığımız otuz okumadan bu seçki oluştu.

Hikâyesinden de fark edileceği üzere bu çalışma, Ulus Baker'i, kelimenin her anlamıyla "okuma" gayretinin hem çıktısı, hem de devamı niteliğinde. Zira her bir makale, Ulus Baker'in bir ya da daha fazla metni üzerine odaklanmış, oradan mülhem "okumaları" gösteriyor. Makalelerin, Ulus Baker'in hangi metni ya da metinleri üzerine yazıldığı başlıklarından, girişte düşülen dipnotlardan, kaynakçasından ya da içeriğinden hemen ve kolayca anlaşılacaktır. Makalelerin sıralamasını, okuma tarihlerine göre değil, konularına istinaden genelden özele doğru ilerleyecek şekilde yaptım; tam tersi de olabilirdi, hatta herhangi bir düzen gözetmeyebilirdim de. Basitçe, bu derlemenin bir "okuma kılavuzu" yahut "okuma örneği" olabilmesi ümidiyle, yakın sularda yüzen makaleleri yan yana getirerek bölümler oluşturdum.

İlk bölümde, Ulus Baker'in genel yazısı ve akademik ana argümanı üzerine, belki onun yöntem yahut yordamına ilişkin sıra dışı incelikte yazılar var. Öncelikle, bir tür "nasıl"ı hissedelim istedim; Ulus Baker'in akıl yürütmesiyle, yazma haliyle, fizik ve zihinsel çevresine nasıl yaklaştığıyla tanışalım. "Okuma" için bu bir temel, bir zemin olabilirse, ilerleyen kısımlardaki tekil konuları ("neleri" dert ettiğini) kavramaya da kolaylık sağlayacaktır diye düşündüm. Bu bölümde Özgür Taburoğlu'nun "Haeceitas" okuması/yazısı bu amaca yönelik çok iyi bir başlangıç. Burada ele alınan "haeceitas"ın, "ıştelik"ın, Ulus Baker'in yazısı, hatta bir bütün zihinsel yaşamı için bile söylenebileceğini düşü-

nüyorum. Kendisi söz etmiyor olsa da bu yazı, Ulus Baker'in siyasal algısı yahut siyaset anlayışına ilişkin bağları/bağlantıları da çok cömertçe izliyor, sunuyor. Hakan Yücefer'in makalesi, Ulus Baker'in sonradan kitap olan doktora tezini okurken kaybolanlar için çok sade bir kılavuz, bulunmaz bir yardımcı niteliğinde. Yine de eleştirel bir okuma söz konusu; Ulus Baker'in güçlü "duygular sosyolojisi" önerisinin arka planındaki örtük ya da açık kararsızlıklara ışık tutuyor. Nihayet bu önerinin, bu tezin, kullanışı olabilecek potansiyellerini teslim ediyor. Şükrü Argın, ancak okunduğunda hissedilecek bir derinlik ve de analitikle örülmüş yazısıyla bize sadece Ulus Baker'in "bakış"ını değil, bir bakışa nasıl yaklaşabileceğimizi de öğretiyor. Hakan Yücefer'in az önce bahsettiğim makalesiyle diyaloga girerken, Orhan Koçak'ın Ulus Baker'i sunuşunu bununla karşılaştırmalı bir şekilde ele alırken ve tüm bunları kendi Ulus Baker sunuşuyla çoğaltırken "Nasıl düşünülür?", "Nasıl yorumlanır?", "Nasıl felsefe yapılır?" sorularını uygulamalı olarak cevaplıyor.

İkinci bölümde, Ulus Baker'in duygular sosyolojisinin önemli bir ayağı olan imaj konusu yoğunluk kazanıyor. Artıkışler Kolektifi'nden Özge Çelikaşlan ve Alper Şen, birlikte yaptıkları okumada, bir yaşam meselesi yahut politik ve etik bir sorun olarak anladıkları doktora tezinde Ulus Baker'in, bu meseleyi neden imajlara bağladığını, kanaatler sosyolojisine karşı işleyecek bir duygular sosyolojisinin imajlarla nasıl bir birlikliğinin olabileceğini, imajların yaşam için nasıl anlamlı ve kullanışlı kılınabileceğini soruşturuyorlar. Bütün bunları, sahadaki deneyimleriyle, yani kolektif imajlardan duygulanım arşivleri üreterek kazandıkları pratik bilgiyle de bir araya getirmeleri, derlemeye başka bir değer katıyor. Bu "İmaj nedir?" sorusuna cevabın arandığı okumanın devamında Ulus Baker'in "Medyaya nasıl direnilir?" başlıklı yazısının okuması geliyor. İlk bölüm dahil buraya kadar anlatılanları yakından takip eden Emre Koyuncu, medyaya direnme konusunun, Ulus Baker'in hep etrafında döndüğü meselelerin en merkezinde yer alması gerektiğini hatırlatıyor. Bu hatırlatma aynı zamanda, yine kanaatlerle el ele giden majör medyaya alternatiflerden ziyade onun doğ-

rudan ya da dolaylı olarak kurduğu tahakkümlerden kaçış hatlarını soruşturan, bugünün “iletişim” güzellemesinin karşısına “düşünceyi” ve “olayı” çıkaran, bir diğer deyişle “olay”ları yeniden kazanmanın yollarını düşünen bir çabadır.

Üçüncü bölümde felsefe ağırlık kazanıyor. Can Gündüz’ün yazısı, Spinoza, Deleuze, Tarde, Foucault gibi Ulus Baker’i etkileyen isimlerden daha az bilineni olan Simmel’in sosyolojiye estetikle kattıklarını soruşturuyor. Bu incelemede “toplumsal tipler” gibi önemli bir mefhumla günümüz kent sosyolojisine bakmak ile Ulus Baker’in çokça kullandığı “sanki” türünden retorik bağlaçlar arasındaki ilişki, kendi başına bir değer kazanıyor. Derlemenin “faydalı” okumalarından bir diğerini de Toros Güneş Esgün yapıyor. Ulus Baker’in Kant’tan nasıl beslendiğini ya da onunla neden ve nasıl mesafelendiğini, daha da güzeli Ulus Baker’in de hangi anlamda Kantçı olduğunu tartışıyor. Yukarıda saydığım, Ulus Baker deyince ilk akla gelen düşünürlerden olmayan Kant’a ne bakımdan bir haksızlığın yapıldığını, ama aynı şekilde ne bakımdan hakkının teslim edildiğini de gösteriyor. Ulus Baker’in Türkiye’de Kant’a dair politik algının değişmesi, onun “özgürleştirilmesi” için bir girişimde bulunarak, bize değerli bir miras bıraktığını söylüyor. Aynı kıymette bir diğer yazı, yine Ulus Baker’in felsefi tutarlılığının kaynağında özel bir yeri olan Descartes üzerine, Eylem Canaslan’ın çok öğretici okuması. Zira Ulus Baker’in Descartes’la konuştuğu metinlerin bir çoğunu katediyor, hepsindeki ortak duyguyu yakalamaya, yaygın “ses tonu”nu duymaya, duyurmaya çalışıyor; Tanrı ve insan, özne ve sonsuzluk yahut felsefe ve ilahiyat gibi zor kavram ve kolları kavranabilir, hissedilebilir hale getiriyor.

Dördüncü bölümde, hâlâ felsefi bir tartışmanın içindeyiz fakat bu kez konular, tarih ve yöntem yahut hakikat ve onun bilinmesi tartışmaları etrafında akıyor. Örneğin Oktay Özel, Ulus Baker’in “Bilimsel Kuşkudan Bilimden Kuşkuya Doğru” başlıklı o sarsıcı metnini tarih metodolojisi bakış açısıyla ele alıyor; bir tür bilgikuramsal boyuta geçiyoruz. Ulus Baker’in “postmodern” nitelikli yahut ona yaslanan yazılarından birinin epistemolojik izahına girişen bu okuma, kartezyen düşünceyle yahut

modern ussal bilgi, bilimsel bilgi ve kuşku anlayışıyla birlikte bugüne dek egemen olan “akademik kurumsallaşma”nın, onun “hakikat” ve “kesinlik” iddialarının ama diğer yandan ilerleyen bir vulgarizasyonun nelerden, nasıl ve neden kaynaklandığını ve aynı zamanda sorumlu olduğunu soruşturuyor. Ulus Baker’in, yazıyı kaleme aldığı ’90’lı yıllarda sosyal bilimlere eleştirel olarak yeniden düşünen ortamına Spinoza ve Leibniz’den türettiği katkıya yeni sorular ekleyerek günümüz akademisine emanet ediyor. Barış Mücen, Ulus Baker’in yine “postmodern” nitelikli ama çok daha “olaylı” yazılarından biri olan “Marx’ın Bir Çift Sözü Var” başlıklı yazısını okumaya girişiyor. Başlığın söylediğinin aksine Marx’tan üç alıntıyla örülen bu yazının, öncelikle çok katmanlı ve örtük ya da açık göndermelerle dolu olduğunu gösteriyor. Her bir alıntı için ayrı sondajlar yaparak Smith’i, Hegel’i ve Althusser’i teorik çerçeveye buyur ediyor ve “anlatı”nın sosyolojisine yahut “sınıf” sorusunun açtığı tarih ve ideoloji sorularına nasıl yaklaşabileceğimize bir örnek oluyor; anlatılanların “hâlâ” bizim hikâyelerimiz olmaya devam ettiğini hissettiriyor. Fulden İbrahimhakkıoğlu’nun yazısıyla felsefeden siyasete bağlanıyoruz. Bu yazı, yazarının yakından bildiği bir alanda Ulus Baker’in epeyce erken bir tarihte önümüze getirmek istediği “oluş düşünce”nin hak ettiği siyasal değeri göstermeye çalışıyor. “Büyücülüğün siyaseti” basit sanatsal/edebî bir metafor olmanın ötesine geçiyor; sanatta ve edebiyatta oluşların vasıtasıyla ve eyleme kudretinin dönüştürücü olanaklarıyla, bu siyaset gerçeklik kazanıyor. Ulus Baker’in Virginia Woolf ile açtığı bahsi, yazar, Silvia Federici ve Gloria Anzaldúa yazınından getirdiği örneklerle yükseltiyor, derinleştiriyor.

Beşinci bölümle, zaten buraya kadar hiç de uzak olmadığımız sanatın sularına giriyoruz; özellikle de imgenin, manzaranın, bakışın yahut sinemanın. Ulus Baker, *Sanat ve Arzu* seminerlerinde, uzun uzadıya “bakış açısı” kavramını anlamaya/anlatmaya çalışırken, bir konuma, nesnenin içine yerleşme anlamında perspektif ile özneleşme arasındaki ilişkiye dikkat çeker. Burada, perspektif anlayışında Barok Dönem ile Rönesans dönemi arasında, açılması ne hoş olur dediğimiz bir ayrım vardır.

Bu hoşluğu, böylesi konuların incelikli düşünürü olan Ali Ar-tun'un yazısında buluyoruz, söz konusu ayrımı ve başka perspektif felsefelerini görsellerle zenginleşen okumasıyla birlikte. Aynı hoşlukla Beliz Güçbilmez, yine geneliyle perspektife ilişkin okumasında, bir manzarayı seyretmek değil de manzaranın nasıl seyrettiğine/seyredeceğine ilişkin zor, ters ya da karmaşık bir ilişkiyi anlamamıza yardımcı oluyor. Manzarayı etraf-lıca soruşturup konuyu tiyatronun temsil, oyun, seyir, seyirci ve gerçeklik tartışmalarına çekiyor; okuma, bir sahne rejimiy-le manzaranın nasıl seyredeceğine doğru geliyor. Bu derleme-nin belki en ağır, en hüzünlü, yine bununla ilgili olarak ele al-ması en güç konularından birini, Gülsüm Depeli'nin okuma-sında buluyoruz. Önce Lanzmann'ın, sonra Ulus Baker'in gös-terdiği ilgiyle, *Shoah*'ın, yani soykırımın tekilliğine çok yönlü yaklaşıyor. Bu tekilliği temsile getirmenin, yani onu imgelerle, tanıklarla yeniden anlatmanın eleştirisiyle oluşan bir siyasal-lık ile *Historie(s) du Cinéma* etrafında her şeyin sinemayla im-gelere bırakılabileceği olumlamasıyla oluşan başka bir siyasal-lık arasındaki yan yolları adilce, zarifçe araştırıyor. Sinema ve Ulus Baker dediğimizde bu ilişkiye kaza, figüran, arkeoloji, ha-lüsinasyon ya da çocuk gibi sayısız konunun, kavramın, hatta tarih ve hatırlama yahut şok ve beyin gibi başka ilişkilerin bi-le dahil edilebileceğini, onun kendi "sinema" arşivinde görüyo-ruz. Bu arşivi iyi tanıyanlardan biri olan Ahmet Gürata, oradan bize "sinema ve jest" ilişkisini getiriyor. Ulus Baker'in, sinema-nın "jestlerini" değil ama sinema tarihini sinemanın "jestler"le olan ilişkisi üzerinden inceleyen kısa metnini Deleuze, Fouca-ult, Elias gibi düşünürlerin ve Balzac ve Tolstoy gibi edebiyat-çıların "jest" üzerine düşünceleriyle, ama daha ziyade Agam-ben'in bu konu üzerine ürettikleriyle birlikte okuyor. Bu bölü-mün son yazısında Mehmet Şiray, daha önce Murat Türkmen'le birlikte çevirdikleri "Hegel Estetiği ve Fotoğraf Üzerine Tez-ler" başlıklı bir Ulus Baker metninin okumasını yapıyor. Te-melde sanat ve estetik arasındaki ayrım üzerinden ilerleyen bu yazı, Hegel'in "sanatın sonu"yla neyi kastettiğine, bu tartışma-lı düşünceye Ulus Baker'in nasıl dahil olduğuna ve sanat biter-

ken estetiğın nasıl, neyle, ne zaman başladığına ilişkin sorulara cevaplar getiriyor. Bu cevaplar aynı zamanda romantizm, zaman, güzellik, modernlik, postmodern ya da çağdaş sanat üzerine felsefi sorular da icat ediyor.

Son bölümde, zaman üzerine düşünen iki yazı var. Latif Yılmaz, Ulus Baker'in Elif Şafak'la birlikte yazdığı "Bir Azınlık Duyguları İçin Notlar" isimli uzunca bir yazının içinden "Zamana Dair" başlıklı kısma odaklanırken, "zaman" konusunda felsefeden edebiyata, mekândan dile doğru genişliyor. Bu genişlik içinde eski ve yeni zamanlar, modernliğin zaman algısı, ideolojilerin yahut iktidarların zaman siyasetleri gibi yüzeylerde düşünen fragmanlar yer alıyor. Mustafa Çağlar Atmaca ise, zaman konusuna çok özel bir yerden, zamanın iki farklı kavranmış ve yaşanma biçimi olan *kronos* ve *kairos* ayrımı, belki zıtlığı, üzerinden yaklaşıyor. *Kronos*'un, bence içinde yaşadığımız major zamanın, nasıl bir hastalık olduğunu anlatırken, doğru anda eyleme geçme anlamında *kairos* olarak beliren mümkün başka oluş ya da akışları hissettiriyor. Esasında Deleuze'e ait olan ve *Zaman-İmaj*'da yer alan kısa bir pasajın, bir Ulus Baker metnine dönüşme hikayesiyle de bu yazı, başka bir "özgünlüğü" su yüzüne çıkarıyor.

Görüldüğü üzere bu derlemenin içeriği, Ulus Baker'in "yaylalarından" yansıdığı için, doğal olarak çok çeşitli konulardan oluşuyor. Fakat eğer hepsinin ortaklaştığı, bir şekilde katkı koyduğu bir "dizge" varsayacak olsak, bunun "kanaatlerden imajlara duygular sosyolojisi" olduğunu söyleyebilirim. Yani yazılar, bir kısmı doğrudan bir kısmı dolaylı olarak ve bir kısmı da bilmeden, hatta niyet bile etmeden, Ulus Baker'in sosyolojiye getirdiği eleştirinin ve kazandırmayı denediği/önerdiği özgün bir bakış açısının en önemli bileşenlerini, yani kanaati, duyguyu ve imajı farklı bağlamlarda ve farklı kavramsal araçlarla okumaya, açmaya, anlamaya çalışıyor. Bu belki, Ulus Baker'in temel tezi olduğu için doğal olarak böyle. Mealen, "Ben birkaç şey biliyorum, daha ziyade onların etrafında dolaniyorum," diyen Ulus Baker'in bu birkaç şey arasına "kanaat"i koyacağını düşünüyorum. Zira, daha yüksek lisans tezinde bu konu üzerine düşün-

meye başlıyor ve doktora tezi dahil birçok çalışmasına bir şekilde altlık oluyor; duygu ve imaj gibi. Ona göre kanaatin oluşum ve kurulumlarının incelenmesi, kanaatin yarattığı olanakların ve bunun yanı sıra getirdiği sınırlılıkların bilinmesi/gösterilmesi, toplumu anlama ve tanıma gayretinin, işte sosyolojinin, kendi kanaatinden kurtulması için bir başlangıç adımı olabilir. Bunu yapabildiğinde onu bekleyecek olan, yahut bunu yapabilmesine yardımcı olacak olan, duyguların ve imajların garip birlik-teliğidir; onları birlikte düşünmeye, birlikte kullanmaya yönelik çağdaş bir sosyolojidir; çağımızın görmeye, kaydetmeye, veri üretmeye, göstermeye yönelik araçlarını kullanabilecek ve onlarla çağın duygularını, jestlerini, iştelik'lerini, zaman biçimlerini, bakış açılarını, tekilliklerini yakalayabilecek bir hissetme-bilme olanağıdır. Aynı zamanda bu sosyoloji, Freud'un duyguları ele alış biçimindeki "eksik insan" kavrayışından Spinoza'nın ihtişamlı beden ve zihin birlikteliğine, klasik sosyolojinin insana has *potentia*'yı ihmal eden toplum kavrayışından Tarde'la beslenen ve bireyleşmelere, etkileşimlere, değişimlere odaklanarak geniş bir alanı kateden bir "eylem" olanağıdır.

Birlikte "okuma" girişimleri genelde arkadaş grupları arasında oluyorken, Ulus Baker Okumaları'nı kamusal, herkesin katılabileceği ve katkı koyabileceği şekilde yapmanın minör siyasal bir tarafı vardı. Bunu, akademi dışı bir fikirler ve deneyimler karşılaşması hazırlamasından da anlıyorum. Bu derleme de değerli bir şahsa ithafen, onun ismini yaşatmak adına hazırlanmış bir tür "armağan" kitap olmaktan ziyade, her biri Ulus Baker'in tezleri, önerileri, kavramları, soruları ve beslendiği düşüncüler/düşünceler etrafında gerçek birer okuma olan makalelerden oluşuyor. Bunları göz önünde bulundurduğumda, hem "okuma" pratiğinin hem de bunun kendiliğinden bir çıktısı olmuş elinizdeki derlemenin "biçim" olarak da Türkiye'de bir yeniliğinin, özgün bir yerinin olduğunu söyleyebiliyorum. Düşünce dünyamıza değer katmasını ve değerler üretecek yeni okumalara ilham olmasını diliyorum.